

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

Движущей силой такого восстановления стали эмитенты первого эшелона, которые при закрытых внешних источниках фондирования нарастили присутствие на локальном рынке. За 9 месяцев 2022 года без учета выпуска структурных бумаг и секьюритизированных выпусков порядка 56% проведенных сделок были обеспечены эмитентами с рейтингом ААА.

Таким образом, рынок российских корпоративных облигаций последние несколько лет демонстрирует динамичное развитие.

Список использованных источников

1. Алехин Б.И. Рынок ценных бумаг: Учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Финансы и кредит»
2. Колчина Н.В. Финансы организаций: учебник для студентов вузов, обучающихся по экономическим специальностям, направлению подготовки «Финансы и кредит»
3. Группа «Московская биржа»: рынок облигаций [Электронный ресурс]: <https://bondguide.moex.com/articles/overview-bond-market/1>

УДК 338.434

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АГРОӨНЕРКӘСІП КЕШЕНІНІҢ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ТАРТЫМДЫЛЫҒЫ

Махметова Дана Сейсеновна
dana.makhmetova.90@bk.ru

*Л.Н.Гумилев атындағы Евразия Ұлттық Университетінің «Экономика және кәсіпкерлік»
кафедрасының докторанты, Астана қ, Қазақстан
Ғылыми жетекші – Тлесова Э.Б.*

Агроөнеркәсіп кешені - біздің еліміз үшін өнеркәсіптің ең перспективалы саласы. Ауыл шаруашылығы Қазақстанның экономикалық, әлеуметтік және экологиялық дамуында маңызды рөл атқарады. Қазақстан Орталық Азиядағы ірі астық өндіруші және жалғыз ірі экспорттаушы болып табылады. Қазақстандықтардың өмір сүру құралдарының үштен бірінен астамы азық-түлік, жем-шөп, отын және дәрілік өсімдіктер өсірілетін елдің кең жайылымдық алқаптарына тікелей немесе жанама тәуелді. Мал шаруашылығы да маңызды экономикалық қызмет болып қала береді, өйткені барлық ауылшаруашылық жерлерінің шамамен 75 пайызы мал жаю үшін пайдаланылады. Бұл секторда қой шаруашылығы басым болғанымен, ірі қара, шошқа, жылқы және түйе өсіру азық - түлік пен табыстың маңызды көзі болып табылады.

2021 жылы Ауыл шаруашылығы секторының үлесіне Қазақстанның экономикалық өндірісінің шамамен 5,1% - ы тиесілі болды. Ел халқының шамамен 45% - ы ауылдық жерлерде тұрады, ал экономикалық белсенді халықтың шамамен 30% - ы ауылшаруашылық секторындағы жұмыспен қамтылудан түседі. Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитетінің мәліметі бойынша, жалпы саны 8,5 миллион жұмысшының екі миллионы Ауыл шаруашылығы саласында жұмыс істейді. Ел аумағының шамамен 75% - ы ауылшаруашылық өндірісіне жарамды, бірақ қазіргі уақытта Жердің шамамен 30% - ы ғана ауылшаруашылық өндірісінде [1].

Елдің агроөнеркәсіптік кешені тұрақты дамуы бар және сыртқы қаржы ресурстарын тартатын экономика салаларының бірі болып табылады.

Егер мемлекет тұрақты және күшті экономикаға мүдделі болса, онда ол заңнамалық және атқарушы деңгейлерде қолайлы инвестициялық ахуал жасауға ықпал етуі керек. Сондықтан ауылшаруашылығына инвестиция тарту мәселелері экономиканы дамытудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Ауыл шаруашылығына инвестициялардың өзіндік ерекшеліктері бар. Олар капиталды объектілерге салумен қатар, экономиканың басқа салаларындағы сияқты адам еңбегінің нәтижелері, ауыл шаруашылығында олар табиғат объектілерінде де жүзеге асырылады, бұл басқа да тең жағдайларда олардың қызметін ұзақ өтелу мерзімімен және жоғары тәуекелдермен капиталды көп қажет етеді, өйткені табиғат өзінің заңдары бойынша өмір сүреді. Инвестициялық ресурстарды тартуды және игеруді ұйымдастыру үшін тиісті даму деңгейіне сәйкес келетін инвестициялық қызметтің тиімділігін арттыруға бағытталған реттеу әдістерін қолдану қажет.

Аграрлық сектор мәселелерін шешу көбінесе оның қаржылық жағдайына байланысты. Үкімет бюджеттік субсидиялар мен қаражат бөлу арқылы өсімдік және мал шаруашылығы салаларында тиімді бәсекеге қабілетті өндірісті қайта құрылымдау және қалыптастыру үшін ауыл экономикасын қаржылық сауықтыру шараларын ұсынады. Экономиканың агроазық-түлік секторының инновациялық дамуын арттыру мемлекеттік саясатты іске асырудағы басты міндет болып табылады. Жүргізіліп жатқан нарықтық реформалар негізінде ауыл шаруашылығы өндірісінің тиімді жұмыс істеуі ауылдың әлеуметтік деңгейінің өсуіне алып келеді.

Ұлттық экономиканы нарықтық жаңғырту жағдайында инвестициялау өте маңызды, өйткені ол өңірлердің дамуындағы қалыптасқан дағдарыстық құбылыстарды еңсеруге, қолданыстағы өндірісті көтеру және кеңейту арқылы қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз етуге, түрлі әлеуметтік мәселелерді шешуге белсенді қатысуға мүмкіндік береді [2].

АӨК экономикасы аграрлық мамандандыру аумақтарында өндірістің инвестициялық тартымдылығы тетігін дамытудың өңірлік жағдайларын, ерекшеліктері мен салдарын тиісті есепке алуды да көздейді, оны қалыптастыруға, реттеуге және қолдауға бейімделу тәсілін талап етеді, аумақтың мамандануын, ондағы бар экономикалық сәйкессіздіктер мен проблемаларды ескереді.

Қазақстан айтарлықтай пайдаланылмаған ауыл шаруашылығы әлеуетіне ие, алайда оның ауыл шаруашылығы секторы нашар дамыған және жеткілікті қаржыландырылмаған. Қазақстанның ауыл шаруашылығы секторы елдегі негізгі жұмыс беруші болып табылатынына қарамастан, ол Үкіметтің назарын инвестициялар мен қолдауға аударуда өнеркәсіп секторынан кейін екінші орында тұр.

АӨК-ке инвестициялар соңғы бес жылда жылына орта есеппен 26,8% - ға өсуде. Саладағы инвестициялық белсенділікті жандандыруда "ҚазАгроға" дейін, Аграрлық несие корпорациясы (АКК) маңызды рөл атқарды. Сектордағы тиімділікті арттыру және инвестициялық белсенділікті арттыру үшін корпорация 2019 жылдың бірінші жартыжылдығында Даму стратегиясына түзетулер енгізді және ауыл шаруашылығы мен азық-түлік өндірісіне инвестицияларға қатысты қызметтің екі жаңа негізгі көрсеткіштерін қосты.

"ҚазАгроҚаржы" мемлекеттік компаниясы" АҚ Ауыл шаруашылығы секторына лизингтік және қаржылық қызметтер көрсететін нарықтағы жетекші ұйым болып табылады (2022 жылғы 25 шілдеден бастап компания Аграрлық кредиттік корпорацияның еншілес компаниясы болып табылады). Қазақстанға импортталатын барлық ауыл шаруашылығы техникасының жартысынан астамын ҚазАгроҚаржы қолдады. Ынтымақтастықты кеңейту және жергілікті және шетелдік ауыл шаруашылығы техникасын өндірушілер туралы ақпаратқа оңай қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін ҚазАгроҚаржы жергілікті ауыл шаруашылығы секторы мен халықаралық жабдық жеткізушілері арасындағы байланыс қызметін атқаратын жеткізушілердің электрондық базасын құрды. Деректер базасында 350-ден астам жеткізушілер және 10 000-нан астам қолдау көрсетілетін жобалар бар[1].

Ауыл шаруашылығы секторындағы қосымша екі мемлекеттік қаржы ұйымы ауыл шаруашылығында және ауыл тұрғындарында шағын және орта бизнес үшін микрокредиттер беретін "Ауыл шаруашылығын қаржылай қолдау қоры" АҚ және ауыл шаруашылығы өндірушілеріне кредиттер мен қаржылық қолдау көрсететін қаржы мекемесі қазақстандық Аграрлық несие корпорациясы болып табылады.

АКК инвестициялық жобаларының ең көп саны сүт мал шаруашылығын дамытуға қатысты болды: 2020 жылы компания сүт-тауар фермалары үшін 12,7 млрд теңгеге 15 инвестициялық жобаны қаржыландырды. Асыл тұқымды шаруашылықтар желісін құру бойынша компания 8,2 млрд теңгеге 7 жобаны қаржыландырды. Жылыжай шаруашылықтары желісін дамыту саласындағы ең танымал және инвестициялық жобалардың ішінде: 4 млрд теңгеге 6 жоба; 3,4 млрд теңгеге тағы 4 инвестициялық жоба көкөніс сақтау желісін дамытуға бағытталған. Сонымен қатар, жем-шөп өндіру, қарқынды бақтарды, құс фабрикаларын дамыту және т. б. салалардағы инвестициялық жобалар қаржыландырылды [3].

Сонымен қатар, Аграрлық несие корпорациясы озық инновациялық технологияларды енгізуді көздейтін зәкірлік жобаларды қаржыландырады. 2019 жылы осындай 30 жоба қаржыландырылды. Ең ірілерінің бірі-world green Company жылыжай кешендерінің құрылысы: қаржыландыру сомасы 10,6 млрд теңгені құрады, 174 жұмыс орнын құру және жыл сайын 7,3 мың тоннаға жуық қызанақ пен қияр шығару кезінде. Тағы бір ірі жоба-"Алатау-құс" құс фабрикасын 7,7 млрд теңгеге жаңғыртуды қаржыландыру, ол негізгі құралдарды сатып алуға, сондай-ақ құрылыс-монтаждау жұмыстарына бағытталды.

Жалпы, АКК технологиялық жаңғыртуға жәрдемдесу ауыл шаруашылығының бәсекеге қабілетті өндірістік және сервистік инфрақұрылымын қалыптастыруға ықпал етеді және сектордағы өнімділіктің өсуін ынталандырады. 2021 жылы инвестициялық жобалардың, оның ішінде ЕДБ және ЛК арқылы қаржыландырылған жобалардың саны — 135 мөлшерінде болды [4].

«Аграрлық несие корпорациясы» АҚ-ның 2021 жылғы инвестициялық жобалары:

- Сүт-тауар фермаларының желілерін дамыту;
- Асыл тұқымды шаруашылықтар (репродукторлар) желілерін құру;
- Жылыжай шаруашылықтары желілерін дамыту;
- көкөніс сақтау желілерін дамыту;
- қарқынды бақтарды дамыту;
- құс фабрикаларын құру, кеңейту және жаңғырту;
- ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу;
- көкөністер мен жемістерді өңдеу;
- жемшөп өндірісін дамыту;
- жемшөп өндірісін дамыту;
- қазақстандық астық экспортының инфрақұрылымын дамыту және оны қайта өңдеу және т.б.

Жалпы еліміз үшін өнім шығару көлемін ұлғайту үшін ішкі және сыртқы инвестициялар қажет. Өз кезегінде инвесторларды тарту үшін отандық өндіріс өнім экспортының көлемін ұлғайту талап етіледі.

Әлемдегі халық санының өсуін, өнімдер мен ресурстардың болжамды тапшылығын, сондай-ақ Қазақстанның қамтамасыз етудегі әлеуетін ескере отырып, әлемдік нарықтағы азық-түлік қауіпсіздігі, қолайлы климатты жақсарту арқылы инвесторларды ынталандыру қажет. Инвестициялық өсім бәсекеге қабілеттілікті арттырады және агроөнеркәсіп өндірісінің тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Қазақстанның өңірлері бойынша тартылған сыртқы инвестицияларды талдау негізгі инвестициялар сыртқы инвестициялар ағындары Батыс макроөңірдің мұнай өндіру аймақтарында әлі де шоғырланғанын көрсетеді. Бұл ретте инвестициялардың басым көпшілігі,

батыс өңірлерге тартылған экономиканың шикізат секторларына жіберілді. Экономиканың өндіруші секторынан қайта өңдеу секторына сыртқы инвестициялар ағындарын қайта бөлу басты басымдық болуға тиіс.

Экономикалық даму мен өсуге қол жеткізу үшін басқа аймақтардың инвестициялық тартымдылығын арттыру қажет. Артта қалған өңірлердің бәсекелестік артықшылықтарын, салалық құрылымын және қолда барын ескере отырып, оларды дамыту жоспарларын әзірлеуге тырысу қажет. Жаһанданудың қазіргі жағдайында кез келген мемлекеттің экономикалық тәуелсіздігін қолдау үшін әлемдік нарықта өз орнын табу қажет.

Ауылшаруашылық кешеніне инвестицияны барынша көп тарту отандық агрокешеннің тартымдылығын, ауыл шаруашылығының нақты жай-күйін және оның сыртқы экономикалық мүмкіндіктерін арттырады, Қазақстанның агроөнеркәсіптік кешенінің экспорттық саясатының тетіктерін қалыптастыруға мүмкіндік беріп, экспорт көлемін арттырып, елдің тұрақты дамуына үлесін тигізеді [2].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Выставка: КазАгро/KazFarm 2022, Казахские Международные выставки сельскохозяйственной промышленности, 12-14 октября 2022 года, Нур-Султан, Казахстан
2. Шуленбаева Ф..., Карбетова З..., Карбетова Ш..Инвестиционная привлекательность аграрного сектора Казахстана. Проблемы агробизнеса. 2019;(1):17-22.
3. Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігінің сайты. <https://www.gov.kz/memleket/entities/moa/documents/details/>
4. STRATEGY 2050 аналитикалық – шолу порталы. <https://strategy2050.kz/ru/news/investitsii-v-apk-vyrosli-na-17-za-god/>

УДК 33.336.02

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БАНКТІК СЕКТОРЫН ЦИФРЛАНДЫРУ

Мынжасарова Латифа

Latifamynzhasarova04@gmail.com

Л.Н Гумилев атындағы ЕҰУ экономика факультетінің, мемлекеттік қаржы мамандығы бойынша білім алушы, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші- э.ғ.м - Рахимжанова К.К.

Аннотация. Бүгінде еліміздегі банк жүйесінің технологиялық дамығаны сонша, банктік қызметтердің барлығы дерлік электронды платформалар арқылы көрсетіледі. Қазақстандағы электронды банкінг өзінің дамуының салыстырмалы түрде жақын тарихына ие. Әрине, электронды банкінгтің басында клиенттер саны аз және осы платформалардағы транзакциялар көлемі аз. Бұл олардың құлықсыздығына, жергілікті үй шаруашылықтарында интернеттің төмен енуіне немесе тіпті осы электронды банкінг платформаларының шағын банктік дамуына байланысты.

Нәтижелерге сәйкес, банктер бірнеше сату арналарын пайдалану бойынша клиенттердің тәжірибесін жақсартуы керек. Олар электронды банктік қызметтерге неғұрлым қолайлы баға белгілеу арқылы электрондық қызметтерді кеңінен пайдалануды белсенді түрде ынталандыруы керек. Сондай-ақ тұтынушылар осы қызметтерді пайдалану және цифрлық технологияларды пайдаланудан туындайтын тәуекелдер туралы үнемі хабардар болуы және хабардар болуы керек. Зерттеулер пайдаланушылардың ең жоғары пайызы банк қызметтерін цифрландыруды жақтайтынын көрсетеді, өйткені олар әртүрлі жолдармен пайда көреді.